

<http://dx.doi.org/10.15762/ZH.2017.45>

MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA NAUKOWA
„LONDYŃSKA REDUTA. PREZYDENCI RP NA UCHODŹSTWIE 1939–1990”,
TORUŃ–WARSZAWA–LONDYN, 6–7, 11 VI 2017 ROKU

W dniach 6–7 i 11 VI br. odbyła się Międzynarodowa Konferencja Naukowa zatytułowana „Londyńska reduta. Prezydenci RP na Uchodźstwie 1939–1990”. Obrady miały miejsce w trzech lokalizacjach, zaczynając od Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu, przez Senat Rzeczypospolitej Polskiej w Warszawie, kończąc na Bibliotece Polskiej w Londynie. Organizatorami konferencji były następujące jednostki: Zakład Historii XX wieku Instytutu Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Mi-

kołaja Kopernika (kierownicy naukowcy: prof. Jarosław Kłaczek, prof. Mirosław Golon, dr hab. Krzysztof Kania, dr Zbigniew Girzyński oraz sekretarze: mgr Kinga Czechowska, mgr Dominika Gołaszewska-Rusinowska, lic. Mateusz Hübner), Polskie Towarzystwo Historyczne i Parlamentarny Zespół Miłośników Historii. Celem konferencji było nie tylko przybliżenie poszczególnych etapów życia Władysława Raczkiewicza, ministra spraw wewnętrznych, wojewody nowogródzkiego, wileńskiego, krakowskiego i pomorskiego, senatora Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem, marszałka Senatu czy Prezydenta RP na Uchodźstwie, lecz także przedstawienie sylwetek kolejnych urzędujących tam Prezydentów RP: Augusta Zaleskiego (1947–1972), Stanisława Ostrowskiego (1972–1979), Edwarda Raczyńskiego (1979–1986), Kazimierza Sabbata (1986–1989) i Ryszarda Kaczorowskiego (1989–1990). Konferencja ze względu na swój międzynarodowy wymiar zgromadziła wielu wybitnych badaczy XX w. z terenu całej Polski, a także z ośrodków zagranicznych. Nie zabrakło również prelegentów ze strony Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz wystąpień przedstawicieli lokalnych władz – prezydenta Miasta Torunia Michała Zaleskiego oraz Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego Piotra Całbeckiego.

Zgromadzonych gości powitał Kierownik Zakładu Historii XX wieku prof. Jarosław Kłaczek, prezentując pokrótce postać Władysława Raczkiewicza i zwracając uwagę na jego niemały wkład w budowę niepodległej Polski oraz znaczne zasługi dla regionu kujawsko-pomorskiego. Następnie głos zabrali: przedstawiciele lokalnych władz – Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego Piotr Całbecki oraz Prezydent Miasta Torunia Michał Zaleski, podkreślając, że konferencja doskonale wpisuje się w wojewódzkie obchody Roku Władysława Raczkiewicza, a także Prodziekan Wydziału Nauk Historycznych dr hab. Małgorzata Fedorowicz-Kruszewska oraz Dyrektor Instytutu Historii i Archiwistyki prof. Waldemar Rozyński.

Pierwsza część konferencji odbyła się w Toruniu i została zatytułowana: „Władysław Raczkiewicz (1885–1947). Pierwszy prezydent RP na Uchodźstwie 1939–1947”. Jej moderatorami byli: prof. Mieczysław Wojciechowski, prof. Mariusz Wołos, dr hab. Krzysztof Kania oraz prof. Mirosław Golon. W tej części sesji prelegenci skupili się na ukazaniu postaci W. Raczkiewicza przez pryzmat sprawowanych przez niego funkcji i podejmowanych decyzji, mając na uwadze ówczesną, dość trudną sytuację społeczno-polityczną Polski i Europy. Konferencję otworzyło wystąpienie dr. hab. Marka Siomy, prof. UMCS, który skupił się na okresach, kiedy W. Raczkiewicz sprawował urząd ministra spraw wewnętrznych. Kwestiom związanym z funkcją Marszałka Senatu przyjrzał się bliżej dr Zbigniew Girzyński, a prof. dr hab. Mariusz Wołos nakreślił kwestie dotyczące rządów W. Raczkiewicza jako wojewody krakowskiego. Dalej pojawiły się referaty: prof. Krzysztofa Tarki pt. „Wycofanie

uznania dla Rządu RP na Uchodźstwie po II wojnie światowej”, dr. Jana Stanisława Ciechanowskiego, dotyczący postaci Augusta Zalewskiego oraz jego bliskiego współpracownika Mariana Szulakiewicza. Kolejne było wystąpienie dr. hab. Przemysława Olstowskiego, prof. IH PAN, który dość obszernie narysował okres trwający od 1936 do 1939 r., gdy Władysław Raczkiewicz pełnił funkcję wojewody pomorskiego, podkreślając, że jego zasługi dla Pomorza były zdecydowanie większe niż dla kraju, gdy sprawował urząd prezydenta, co wynikało ze specyfiki czasów, w których przyszło mu sprawować daną funkcję. W następnym referacie prof. Tadeusz Wolsza ukazał W. Raczkiewicza od strony mniej znanej, mianowicie zaprezentował jego sportowe pasje oraz różne inicjatywy w tym zakresie. Natomiast prof. Jacek Piotrowski skierował swoją uwagę ku sprawom związanym z ziemiańskim pochodzeniem i otoczeniem, w którym obracał się przyszły prezydent. Kolejna referentka – dr hab. Joanna Januszewska-Jurkiewicz zaprezentowała postawę Władysława Raczkiewicza wobec narodowych, społecznych i gospodarczych problemów ziemi wileńskiej w latach dwudziestych XX w., natomiast dr hab. Sylwia Grochowina w swoim wystąpieniu poruszyła temat kluczowych decyzji prezydenta wobec Polski i Polaków w latach 1939–1945. Pierwszą część konferencji zakończyły wystąpienia: dr. hab. Grzegorza Górskiego pt. „Umowa paryska. Przyczynek do praktyki konstytucyjnej RP na Uchodźstwie”, dr. Jerzego Kirszaka, który opisał relacje zachodzące między W. Raczkiewiczem a generałem Kazimierzem Sosnkowskim w latach 1939–1945, oraz mgr. Mariusza Kolmasiaka, skupiającego się na wizerunku Raczkiewicza, jaki wyłania się z materiałów do biografii pracownika jego ochrony, chorążego Walentego Wójcika, z lat 1939–1940.

Toruńska część obrad została wzbogacona nie tylko o komiks poświęcony postaci W. Raczkiewicza, wydany z inicjatywy Urzędu Marszałkowskiego, lecz także o wystawę pt. „Władysław Raczkiewicz 1985–1947. Biografia polityczna”, która została zorganizowana przez Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Województwo Kujawsko-Pomorskie, Instytut Pamięci Narodowej, Narodowe Archiwum Cyfrowe, Senat RP, Archiwum Państwowe w Bydgoszczy oraz Towarzystwo Przyjaciół Archiwum Emigracji w Muzeum Uniwersyteckim UMK w Toruniu. Podczas uroczystego otwarcia wystawy głos zabrali kierownik Zakładu Historii XX wieku prof. Jarosław Kłaczek oraz dr hab. Mirosław A. Supruniuk, kierownik Muzeum Uniwersyteckiego.

Druga część konferencji, zatytułowana „Od Raczkiewicza do Kaczorowskiego. «Odpowiedzialni wobec Boga i historii za losy Państwa»” odbyła się w Senacie Rzeczypospolitej Polskiej w Warszawie. Sesję otworzył przewodniczący Komisji Kultury i Środków Przekazu senator Jerzy Fedorowicz, podkreślając, że mimo trudnych czasów Władysław Raczkiewicz był symbolem trwania państwowości polskiej. Następnie głos zabrał przewodniczący Parlamentarnego Zespołu Miłośników Historii senator Jan Żaryn, który przy-

pomniał, że w okresie II RP W. Raczkiewicz był jedną z nielicznych postaci szanowanych przez obie strony konfliktu politycznego: zarówno przez obóz piłsudczykowski, jak i obóz narodowy, co stanowi ciekawy rys biograficzny tego polityka. Warszawską część konferencji rozpoczęło wystąpienie dr hab. Małgorzaty Gmurczyk-Wrońskiej, noszące tytuł: „Francuski okres prezydentury Raczkiewicza: jego analizy sytuacji polityczno-militarnej i plany na przyszłość”. Następnie dr Grzegorz Kulka zaprezentował postać W. Raczkiewicza, jaka wyłania się z kart *Dziennika 1939–1940* Stanisława Schmitzka, dyplomaty działającego w Ministerstwie Spraw Zagranicznych w okresie II RP. Kolejne wystąpienie, prof. Rafała Habielskiego, skupiało się wokół potyczek Raczkiewicza z legalizmem. Drugi panel konferencji dotyczył głównie osoby Augusta Zaleskiego, drugiego Prezydenta RP na Uchodźstwie. Profesor Marek Kornat w swoim wystąpieniu dość szeroko omówił rozłam roku 1947 oraz podjął próbę odpowiedzi, dość trudnej i niejednoznacznej, na pytanie: dlaczego wybór padł na A. Zaleskiego? Kwestie związane z dyskusyjną nominacją i kontrowersyjnym trwaniem tej postaci podjął mgr Krzysztof Kloc. Zagadnieniu prezydentury A. Zaleskiego przyjrzał się bliżej prof. Bogusław Polak, który dość szeroko zarysował problem, zwracając jednocześnie uwagę na jego najważniejsze aspekty. Panel ten zamknęło wystąpienie dr. Przemysława Marcina Żukowskiego zatytułowane: „August Zaleski i jego przesłuchania przed Komisją powołaną w związku z wynikiem kampanii wojennej 1939 r. (Komisja Winiarskiego)”. Kolejny panel konferencji wypełniły postacie następnych Prezydentów RP na Uchodźstwie. Osobę Stanisława Ostrowskiego przybliżył w swoim referacie dr hab. Michał Polak. Kazimierzowi Sabbatowi swoje wystąpienia poświęcili: dr Jacek Krzysztof Danel, skupiający się na okresie prezydentury trwającej w latach 1986–1989, oraz prof. Wanda Krystyna Roman, która podjęła tematykę związaną z jego spuścizną archiwalną i piśmienniczą. Natomiast dr hab. Krzysztof Kania przybliżył rolę i znaczenie polskiej emigracji w staraniach o odzyskanie przez Polskę niepodległości na przykładzie korespondencji Edwarda Raczyńskiego i Jana Nowaka-Jeziorańskiego.

Kolejna, trzecia część konferencji odbyła się w Bibliotece Polskiej Polskiego Ośrodka Społeczno-Kulturalnego w Londynie i została zatytułowana: „Władze Rzeczypospolitej na Uchodźstwie. Drogi i bezdroża legalizmu”. Obrady rozpoczęła gospodyni londyńskich obrad, dyrektor biblioteki Dobrosława Platt, która podkreśliła rangę tego wydarzenia i równocześnie podziękowała za zaangażowanie w tak wspianą inicjatywę. Następnie głos zabrali: Ambasador RP w Wielkiej Brytanii Arkady Rzegocki, będący pod wrażeniem zorganizowania konferencji w trzech miastach i zarazem dwóch krajach, a także Prezes Polskiego Towarzystwa Historycznego prof. Krzysztof Mikulski oraz Kierownik Zakładu Historii XX wieku UMK prof. Jarosław Kłaczek, wyrażający nadzieję na dalszą owocną, międzynarodową współpracę naukową.

Pierwszy panel konferencji rozpoczęło wystąpienie prof. Anity Prażmowskiej pt. „Władysław Raczkiewicz, Prezydent Rządu Polskiego na Uchodźstwie (1939–1947). Od wojny do politycznego osamotnienia”, przybliżające kluczowe i zarazem trudne momenty prezydentury Raczkiewicza. Problematyka ta została uzupełniona przez referat Zbigniewa Siemaszko, opisujący wszelkie trudności w wykonywaniu funkcji prezydenta przez W. Raczkiewicza. Kolejny referent, Arkadiusz Urban wystąpił z referatem pt. „Rozdroża legalizmu. August Zaleski – Rada Trzech (1947–1972)”. Ten panel konferencji został zamknięty przez dr. Dariusza Fabisza, który zajął się postacią Stanisława Kopańskiego, a ściślej okresem, gdy był on członkiem Rady Trzech (1970–1972).

Drugi panel otworzył prof. Jarosław Kłaczko, a jako pierwszy wystąpił z referatem prof. Krzysztof Tarka. Przybliżył on postać Ryszarda Kaczorowskiego, ostatniego Prezydenta RP na Uchodźstwie, który zginął tragicznie w katastrofie smoleńskiej. Kolejnym referentem był dr Andrzej Suchcitz, którego wystąpienie było zatytułowane: „Z wojskowych dziejów emigracji. Związek Sztabu Głównego”. Natomiast Andrzej Zakrzewski zajął się tematyką udziału Związku Studentów i Absolwentów w pracach Rządu Polskiego na Uchodźstwie. Ciekawym dopełnieniem panelu był referat dr Niny Terleckiej-Taylor, która podjęła problem, jak Rząd Polski na Uchodźstwie był prezentowany w oczach pisarzy. Tematykę związaną z pisarstwem kontynuowała w swoim wystąpieniu dr Małgorzata Ptasieńska, która przybliżyła stosunek Jerzego Giedroycia i paryskiej „Kultury” wobec Prezydentów RP na Uchodźstwie.

Obrady podsumował prof. Jarosław Kłaczko, który równocześnie przypomniał tematykę poszczególnych części konferencji, ponadto podkreślił, że sesja miała charakter międzynarodowy, co pozwoliło przedstawić podjętą tematykę w sposób różnorodny, ciekawy i zarazem wnoszący nowe ustalenia badawcze. Wskazał również, że konferencja zgromadziła wielu referentów badających dzieje Drugiej Wielkiej Emigracji, historyków zarówno z kraju, jak i z zagranicy, dla których ideą spajającą niezmiennie jest motto: „O Niepodległość i Jej Trwanie”.

Joanna Piórkowska (Toruń)